

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

TYPES OF FEMINITY CONFLICTS IN HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU'S NOVELS

Teodora Georgiana Amza
PhD Student, Pitești

Abstract: The inner conflict of the woman is a highly complex process, analysed in the author's novels, the more the manifesting itself and in the form of conflict with his own sexual identity, as well as in the form of conflict with his own conscience. Hortensia Papadat-Bengescu describes almost all symbolic relations female and persoanjelor that always are conflicting. The author has a style of aggressive behavior, highlight them conflict, regardless of their education and the financial situation of female characters. Also, in addition to the traditional conflicts, which are dealt with from a new perspective and in other contexts economic and socio-cultural conflict with men and conflict with rivals, we conflict with traditions and social conventions.

Keywords: conflict, characters, aggressive behavior, financial situation, education.

Hortensia Papadat-Bengescu scrie cu un fel de îndârjire, obsedată mai ales de mizeria morală și fiziologică, astfel apare senzația unei literaturi „nerealiste”. Există prea multă promiscuitate în romanele ei, parcă e prea puțină lumină, citându-l pe Mircea Zăciu, în „Masca geniului”: „...pune în circulație o lume teratologică, cu rațiunea obnubilată sau servind exclusive țeluri abjecte. Naturi malefice, eroii ei, dezumanizați prin snobism sau convenție social, sensibilități malade sau de-a dreptul monstruoase, își țin existența în lumina crepusculară unei societăți agonice.”¹

Conflictul interior al femeii este un proces extrem de complex, analizat în romanele autoarei noastre, cu atât mai mult manifestându-se și sub forma conflictului cu propria identitate sexuală, cât și sub forma conflictului cu propria conștiință. La personajele feminine unde domină tipul de conflict cu propria identitate sexuală avem pe Nory, Mini și Mika-Lé, iar de cealaltă parte antrenate în conflictul cu propria conștiință o avem în prim plan pe Lenora, prin imoralitatea ei va aduce dezechilibrul în casa lor, a ei cu Doru Hallipa.

Hortensia Papadat-Bengescu descrie aproape simbolic toate relațiile persoanelor feminine și care întotdeauna sunt conflictuale. Autoarea are un stil de a le evidenția comportamentul agresiv, conflictual, indiferent de educația și situația financiară a personajelor feminine. Există și conflicte dramatice, eroinele în conflict cu propriii copii, de exemplu Lenora cu Mika-Lé sau Lenora cu Coca-Aimée, Lina cu Sia, etc. De asemenea, pe lângă conflictele tradiționale, care sunt tratate dintr-o nouă perspectivă și în alte contexte economice și socio-

¹Mircea Zăciu, *Masca geniului*, Editura pentru Literatură, 1976, pp. 198-220

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

culturale, conflictul cu bărbații și conflictul cu rivalele, avem și conflictul cu tradițiile și convențiile sociale.

Așadar, cum spuneam, personajul cel mai evident în conflict cu propria identitate sexuală este Nory Baldovin: „partizană a libertății, pe vremuri teoreticiană din originalitate a liberalului schimb amoros... se bucura că e vrigină, își simți cu plăcere trupul de adolescent. Între două riscuri tot mai bine așa... Da, prefer să nu aibă niciun sex: nici femeie, nici bărbat, cum o tachina, pe vremuri, Caro, jignit de refuzul cu care nu era deprins.” [Bengescu, Rădăcini] Între Nory și Caro avusese loc un flirt inocent, în studenție, dar în final ea îl refuză și regretele vor apărea mai târziu printr-o gelozie mascată de pornirile ei feministe împotriva lui Mado și a Diei.

Cuvintele pe care le aude Nory de la Caro: „Ești băiat bun, frate-miu.” [Bengescu, Rădăcini] sunt ca de recunoaștere a unor calități specific masculine, și anume discreția, loialitatea, curajul, lipsa de prejudecăți.

Mini din „Fecioarele despletite” care este problematică în descoperirea adevăratei identități sexuale. Are tendințe de lesbianism, fiind cultivate mai degrabă din teribilism, acestea apărând și mai pregnant la Nory Baldovin. Mini, cea lipsită fără de prejudecăți, se simte atrasă în mod nefiresc de Lenora, în ciuda faptului că era bolnavă, ea impresiona prin frumusețea greoaie și imposibil de ignorant: Mini privy pe frumoasa doamnă Hallipa, stăpâna casei, Lenora! Măinile ei albe și catifelate păreau azi mai lungi, mototolind cu nervozitate un ziar. Figura ei de păpușă blondă, de păpușă de Nurenberg, cu gura roșie și mica, cu obraji de porțelan roz, era crispată și ochii mari albaștri, ochii de sticlă limpede, erau plânși; ondulările regulate ale părului oxigenat, auriu ca o perucă, erau deformate și corpul majestuos, plin, totdeauna conștient de statura lui bogată, sta lanced, oboist, învelit fără grija în chimonoul de dimineață... Acolo era concentrate și privirea lui Mini. O strămuta numai câte puțin pe ceea ce se petrecea împrejur.” [Bengescu, Fecioarele] Conflictul femeii cu propria-i identitate sexuală, nemulțumirea manifestată adesea că nu este reprezentant al sexului opus este deseori subiect de dezbatere al celor două feministe, atât în Fecioarele despletite, Concert din muzică de Bach, cât și în Rădăcini.

Pe de altă parte, discutând despre conflictul cu propria conștiință, trebuie să vedem că la Hortensia Papadat-Bengescu există și interesul de a explora universal sentimentelor acestuia: „interesul pentru proporțiile «uriașe ale sensibilității».” [Bengescu, Fecioarele] Totul pornește de la teoria „trupului sufletesc”, făcută de Mini în Fecioarele despletite, teorie construită din „fuziunea lirismului cu introspecția psihologică”.² Teoria nu are continuitate în celelalte romane, rămâne elemental ce o apropie pe autoare de percepția proustiană a realității, descriind modul în care ia naștere conflictul ființei umane cu ea însăși atunci când „organismal sufletesc (al psihicului) este dezacordat, când fluidul ce leagă ființele sau le desparte prin acel halo luminous al trăirii interioare este tulburat.” [Bengescu, Fecioarele]

Materializarea sufletului este exprimată prin concretețea acelei «pânze de păianjen a aparatului nervos de carne și mușchi», a acelor „fire tentaculare” ale nervilor ce prefigurează

² Viola Vancea, „*Noua structură și opera Hortensiei Papadat-Bengescu*” în Hortensia Papadat-Bengescu interpretată de..., Editura Eminescu, București, 1986, p. 24

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

un organism sufletesc hipersensibil, receptive la factorii externi. Interesul acestor speculații constă în perspectiva pe care o deschide Hortensia Papadat-Bengescu asupra vieții psihice, pri vocația sa de «chirurg» și «scafandru» al «fundurilor de suflet», urmărind atât înfățișarea verosimilă a realității, cât și transfigurarea acesteia în funcție de necesitatea reflectării unor mutații, de nevoia de a converti expresia realului, în simbol, în semnificație a realului.”³

Conflictele sinelui pot fi explicate și prin dezechilibrul „trupului sufletesc”. „Mini credea că în jurul fiecăruia undele simțirii răspândite nu se risipesc, ci se condensează într-un nimb. Trăim astfel înconjurați ca de pavază de emanațiunea noastră spiritual în jurul formei material. Stăm alături unii de alții, despărțiți totuși de acele aureole care la unii sunt abia o dungă subțire și de imaterialitate, de substanță spiritual a mulțimii omenești, se fac de la un nimb la altul schimburi și atingeri, dușmănie și acorduri care preced și determină ciocnirile concrete.”. [Bengescu, Fecioarele]

La moșia Elenei, feminista Mini dezvăluie, în timp ce admira pianul, prezența unui alt tip de conflict: „Mini privi fără teamă instrumental. Nimeni nu o va ruga să cânte.”. [Bengescu, Fecioarele] Avem de-a face cu un conflict mocnit cu propria-i ratare. Nimeni nu remarcase calitățile ei de interpretă la pian. Mini simte, pe lângă siguranța că se nu se va face de răs, și o ușoară nemulțumire, un disconfort de artist veleitar neluat în seamă.

Un alt fel de conflict interior este prezent în romanul „Rădăcini”, în momentul în care lui Nory îi revine sarcina de a fi și bărbatul casei „...grăbea pasul spre casă, acel home oarecum fabulous; e drept că sta acasă tot așa de puțin ca înainte. Ca și un bărbat, avea treburi încoace și încolo; la ocupațiile ei obicinuite se adăugase procesele lichidării averii Baldovin, grija imobilelor, a impozitelor, a reparațiilor, a vânzărilor...” [Bengescu, Rădăcini] Acest conflict al femeii cu obligațiile „masculine” ce îi revin „în absența stăpânilor” apare în același timp cu supărarea eroinei pe tatăl mort, care lăsase nelimpzite treburile moșiei.

Foarte interesant este redat, de către Hortensia Papadat-Bengescu, conflictul cu sine însăși în cazul Eleonorei Baldovin. Propria imagine ca și copilă de șase-șapte ani o oripilează pe Nory, tânără femeie care nu-și poate imagina existența fără conștiința propriei identități, fără control asupra destinului propriu: „Ideea unui copil de șapte ani stânjenea pe Nory «Să nu fii stăpân pe tine? Să nu fii stăpân pe gând, pe faptă...Și, mai târziu, pe memoria lor...» [Bengescu, Rădăcini] De aici voluntara Nory se descoperă cititorului ca fiind creatoarea propriei platoșe în fața imaginii copilăriei. „Ea nu se acceptă decât în forma ei de acum.” [Bengescu, Rădăcini] Strategia pare să dea roade pentru salvarea propriei personae de ravagiile deziluziilor viitoare. Întreaga copilărie a lui Nory este un process de maturizare pentru viitor, fiindcă știa că prejudecățile tatălui nu vor fi singurele probleme de rezolvat în viață. Nici cealaltă, Lenora nu este ocolită de frământările propriei conștiințe. Nevroza Lenorei este cauzată de conflictul cu propria ei conștiință, atât de vinovată: „Așadar, Lenora rămăsese cu o necurătenie, cu acel proces misterios care nu e chiar o boală, e o formă de transpoziție a conștiinței. Lenora reacționa logic către sentimente și gânduri pe care le avea despre cele petrecute, așa cum ea le socotea, așa cum nu le putea mărturisi.

³Idem, Viola Vancea, p. 25

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

...Ce? Ceea ce fusese. Adică ceea ce era iremediabil. Aci era punctual dureros și grav al tragediei. Când omul dă cu fruntea de imposibil, lupta e grozavă, tocmai pentru că e deci fără de leac; voința stă încordată spre ceea ce s-a consumat și care e în afară de puterile voinței. Proces interior precis și oribil, ca gestul unui om care s-ar lovi cu capul de un zid de piatră, pentru a sparge piatra zidului.” [Bengescu, Rădăcini]

Prima impresie ar fi aceea de „influență copleșitoare în registru erotic”⁴ a Lenorei asupra lui Doru, la Prundeni. „Lenora e deprinsă să facă totdeauna voia ei și se sprijină de brațul soțului cu o mișcare ce nu avea părăsire de sine, încrederea deplină” [Bengescu, Rădăcini], pe urmă se va remarca „răvășirea ei interioară”,⁵ „apogeul paroxismului panicii” care distruge echilibrul mariajului prin „determinarea instinctului de dominare”.⁶ În momentul când apare Mika-Lé, va fi dominată de senzația eșecului, a ireparabilului, a primejdiei care nu mai poate ocoli căminul conjugal, solid consolidate prin minciună, falsitatea raporturilor fundate pe interese, între care primează, alături de obediența în plan sexual, erotic, opulența, luxura existenței diurne.”

Tot zgomotos se manifestă dintre feministele Mini și, mai ales, Nory și bărbați. Nory Baldovin, de exemplu avea un dublu principiu și o dublă activitate: era dușmana bărbaților și amorului și protectoarea oficială și zeloasă a maternităților clandestine”. [Bengescu, Rădăcini] Nory este foarte dură cu Lică, pe care-l consideră reprezentantul tipic a tot ce ura la bărbați: instabilitate, infatuare, orgoliu, lipsă de caracter etc. Deși este unchiul Elenei, cea mai bună prietenă a Norei, aceasta îl obligă pe Lică să I se adreseze protocolar, «domnișoara» sau «conița Nory». [Bengescu, Rădăcini] Fizic, Nory este mai aproape de modelul masculului decât de cel al propriului ei sex: este robustă și sănătoasă, de la 4 ani, când avusese scarlatină, nici o altă boală nu se mai atinsese de ea. La 36 (câți la sfârșitul romanului Rădăcini) face friguri cu delir din cauza repulsiei pe care i-o produce relația fizică cu un bărbat (căzuse singură în plasa proprie și se logodise, în glumă cu Coti Pascu, fratele mai isteț al vasluiencei Aneta, cu care și pleacă pentru câteva zile la munte). Sfârșește cu convingerea că bărbații nu sunt pentru ea și se va dedica recuperării moșiilor rămase pe linie paternă, împreună cu sau pentru Dia, sora ei vitregă.

Conflictul femeii cu bărbatul este discutat și în Fecioarele despletite. Este teoretizat de Mini și Nory: „ – Da... da! Ei au zidit temnițele noastre și ne-au dat focul în păstrare...la bucătărie! – Și acolo!... Eu nu zic numaidecât că sunt toți buni, dar că ei ocupă timpul și spațiul vieții mari: a cuceririi, a științei rodnice, ca și timpul și spațiul vieții noastre mărunte. Eu nu zic că puterea lor nu e adesea brutală și viața lor vinovată sau stăpânirea lor crudă, zic numai că, răi sau buni, ei le au, nu le avem noi... și dacă cumva puterea, stăpânirea, viața le cârmuiesc vreodată bine!... Asta da! Au toate privilegiile, le batjocuresc și le trebuie luate înapoi. Mie nu-mi face teorii, adu-mi unul bun, ca să stau de vorbă cu dumnealui... m-ai înțeles? Izbucni Nory tăios.” [Bengescu, Fecioarele]

⁴*Ibidem*, Viola Vancea, p. 208

⁵*Ibidem*, Viola Vancea, p. 209,

⁶*Idem* 4

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Ce mi-a atras atenția asupra acestui conflict destul de intens este că există și partea bărbătească care nu este criticată de cele două feministe, acesta fiind Gheorghe Drăgănescu, soțul Elenei. Cele două dețineau o anumită afecțiune încă din adolescență pentru Elena, dar și respect pentru discreția lui pe care nu o găseau la nimeni altcineva. Cât despre bărbații intelectuali, Nory este foarte categorică și tranșantă. Pentru ea niciunul nu merită sacrificarea femeii, fie chiar și „buna Lina”. Citez: „– Gloria asta chinuiește pe nenorocita de Lina, cu capriciile, maniile și pe deasupra mojiicile lui. Hamal afară din casă! Hamal în casă... pe când Domnul Profesor, deasupra tuturor grijilor pământești, sbînțelele cheltuielile respective, sub masca științei pure, practică parazitismul și tirania!... Am găsit pe Lina cu ochii roșii și năucă... Credeam că Rim e pe moarte!... încă unul!... Mă bucuram!...

–Nory! Râse Mimi, Nory, dar când «ei» voi muri toți, ce te vei face? Vei muri și tu, de urât. Nu vei mai avea pe cine distruge!

– Să piară «ei» întâi, o îngână Nory, și văd eu pe urmă ce am de făcut!... Sămânța rea!... Crezi că se stârpește așa ușor!” [Bengescu, Fecioarele]

În „Rădăcini”, am găsit un pasaj foarte interesant, citez: „– În ziua aceea... E bine să-ți spui dinainte... Vei ști că sunt bolnavă, că nu am putut scăpa de experiența înjositoare... dar vei putea spera că mă voi lecu și libera curând”. Aici vedem exact cât de oripilată era Nory la gândul că într-o zi va putea capitula în fața unui bărbat. Ura acesta este alimentată din interior, ea nu suportă gândul că bărbații nu consideră nimic mai important pe această lume decât „împerecherea”, spre deosebire de femei, care ele pun accent pe sentimente decât experiența erotica.. Nory se dezlănțuie furibund împotriva rezultatului relațiilor amoroase dintre bărbați și fecioarele despletite, mai ales văzând că împerecherile nefericite se materializează, apărând Mika-Le. Deducția finală a Norei, citez din Rădăcini: „– Rezultatele se pot vedea, râse Nory, fericită ori de câte ori se dovedea ceva împotriva societății actuale. Rezultatele suntem «noi toți»!”. Aluzie și la faptul că ea însăși este produsul unei relații extraconjugale, a Corneliei cu boierul Dinu Baldovin. Feminista dă dovadă de luciditate și onestitate: nu cruță pe nimeni, dar nu se cruță nici pe ea însăși.

Relația dintre Mado și Caro este o relație de dragoste-ură (în termeni vulgari : „nu poți trăi nici cu el, dar nici fără el”). Relația lor se rezumă la „doi oameni pasionali ce n-ar fi trebuit să se unească, spune Nory. La polul opus: Dia, care «este atât de castă»”. [Bengescu, Rădăcini]

Pe de altă parte, Nory are o atitudine batjocoritoare față de Aneta Pascu, ceea ce o face pe Aneta să o eticheteze drept „geloasă” pe atenția domnișoarei Dia Baldovin, aici se confundă buna creștere cu afecțiunea, pentru că nu cunoștea niciuna dintre aceste manifestări în viața de familie.

Tot din punct de vedere al conflictului femeii cu bărbatul, avem în vedere și pe Elena Drăgănescu. Chiar dacă se pare că drumul ei a fost greșit, nu ezită atunci când îl părăsește pe Drăgănescu pentru Marcian, chiar dacă au un copil și o relație armonioasă în căsnicie. O consider curajoasă că a luat decizia de se despărți, pentru că nu se simțea împlinită, dar pe de altă parte este și egoistă, căci ce gândește întâi la binele ei, înainte de toate. Ca să nu mai spunem și de conflictul ei cu propriul tată. Acesta izbucnește prima oară atunci când acesta vrea să vândă moșia Prundeni. Este foarte deranjată de gândul necugetat al tatălui, citez: „Nu ar fi

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

permis pentru nimic în lume ca Prundenii să se înstrăineze. Aveau și ei creanțe importante, care s-ar fi putut socoti în prețul moșiei. Pământul Acela fusese singură că va fi al băiatului ei! Așa s-ar fi convenit. În afară de asta, eș, moșierul Hallipa, om în puterea vârstei, cum se dezbrăca de munca și avutul lui? Să nu mai ai un petec de pământ al tău?... Cine mai era, ce mai reprezintă acum, când lepădase pământul acela, care făcea toată situația și toată noblețea lui.” [Bengescu, Rădăcini]

Ea ar fi putut găsi mereu un sprijin în tatăl ei, care o adora, dar aceasta o împiedicau calitățile pe care le avea. Nu cerea, „ocolea chiar intervenția lui Hallipa, pentru a nu pricinui scene de gelozie din partea soției îndrăgostite și pentru a nu turbura calmul, orânduiala, exactitatea perfectă a traiului, care erau așa de plăcute tatălui ei.” [Bengescu, Fecioarele]

Ajungem tot la concluzia că Hortensia Papadat-Bengescu scrie despre o lume a femeilor, unde bărbații au un rol secundar, tolerat. Ei, mai degrabă, sunt descriși ca niște victime ale personajelor feminine care nu au, ele însele, calități de respectat de cei din jur.

Un exemplu concret este relația dintre buna Lina și doctorul Rim. O relație de stăpân-supus, asta datorită banilor și a influenței pe care o avea ea. O relație ambiguă și într-un fel echilibrată. El îi este superior din punct de vedere intelectual, dar ea și permite mai mult din punct de vedere financiar. Și nu numai atât, ea încearcă să fie devotată și imaculată pentru a nu-l pierde. Fizicul ei destul de neplăcut îl face să păcătuiască, căci așa nu e niciun pericol. Citez din „Concert din muzică de Bach”: „Lina ajutase pe Rim în consolidarea carierei universitare, dar acesta părea să uite cum ajunsese universitar la facultatea de medicină din Iași, și apoi din București. «De casă mare!» glumea Nory. Cariera îi era făcută. Toată aristocrația nu mai vroia să vie pe lume decât pe mâinile ei și parveniții la fel, firește. Față de o carieră așa de limpede, parcursă cu ajutorul exclusiv al femeiei și față de conviețuirea așa de recentă a celor doi soți, care până atunci trăiseră la distanță, profesorul Rim se arăta ingrât și răutăcios.” [Bengescu, Concert]

Întâlnim în romanul Fecioarele despletite conflictul dintre Lenora și Doru, aceasta nemaiputând să-l domine din punct de vedere sexual, fiindcă era bolnavă. Ea îl atrage pe soț mai aproape de Eliza, acest lucru ca să se absolve de propriile păcate și să reconstruiască echilibrul pierdut de când i-l luase pe Hallipa Elizei. Conflictul par să se rezolve, atât între Doru și Lenora, cât și între Lenora și Eliza.

Concluzia este că în toate romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, conflictele dintre femei și bărbați sunt descrise într-un mod brutal, chiar realist. Autoarea noastră le creionează cu mânuța ei de artistă pentru ca noi cititorii să înțelegem și să percepem cum sunt personajele dincolo de aparențe, dincolo de „trup” și „suflet” prin analiza psiho-analitică a lor.

Scrie despre o lume a femeilor, evident că în această lume există și un conflict al ei cu celelalte personaje de sex feminin.

Primul tip de conflict ar fi cel dintre mamă și fiică. În toate cele patru romane ale ciclului Hallipa este prezent acest tip de conflict. De exemplu, Nory Baldovin este în conflict cu mama ei încă din copilărie, asta am amintit și când am discutat despre vârstele personajelor feminine, fiindcă a fost lăsată la bunici, iar din această cauză Nory nu va putea avea o relație normală cu mama ei decât la maturitate, cam după 30 de ani, atunci o va ierta și sub influența Diei, sora ei

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

vitregă. Nory oricum este cunoscută ca „feministă”, ea îi disprețuia și pe bărbați și pe femei în aceeași măsură. Din acest unghi relația cu mama ei este una cu tentă de agresivitate, chiar dezgust. Nory nu se supune mamei, nu ascultă de ea, pentru că asta i s-ar fi părut acceptarea gratuită a statutului de „copil din flori” și pentru faptul că a trăit o copilărie plină de frustrări. Conflictul dintre cele două este unul durabil, iar la maturitate când Nory se va așeza la locul ei, casa de pe Izvor, atunci va fi mai maleabilă față de mama ei, și de dragul surorii vitrege, Dia. Un alt conflict este între Mika-Lé și Lenora ce poate fi comparat cu cel dintre Sia și Lina Rim. Mika-Lé „își salută apoi musafirii și trecu repede lângă Lenora. Îi luă mâinile, dar ea le trase, se zmuci, plânse și, în fine, în sughițuri mari, îl luă de gât, dar, îndată ce o coprinsese în brațe, îl response și leșină iar, prvocând o mica panică.” [Bengescu, Fecioarele] Reacția pe care o are Lenora este nepotrivită pentru ceilalți care nu știu adevărul despre Mika-Lé. Aici vorbim despre un conflict foarte agresiv, cu note paroxistice în ce o privește pe mama: „își salută apoi musafirii și trecu repede lângă Lenora. Îi luă mâinile, dar ea le trase, se zmuci, plânse și, în fine, în sughițuri mari, îl luă de gât, dar, îndată ce o coprinsese în brațe, îl response și leșină iar, prvocând o mica panică. Diplomația fusese împinsă prea departe. La pomenirea numelui funest, Lenora își rupse dantelele hainei de casă. Acum tăcerea iar spârgea alune. Era o imagin a lui Mini, când gânduri anevoie de spus ciocăneau timpul și spațiul, fără de vorbe.” [Bengescu, Fecioarele] „« Lăcustă! Gândi Mini, îi zic lăcustă. Ca toate insectele, face selecția, spre finalitatea instinctelor ei!» – dar nu pronunță cuvintele”. [Bengescu, Fecioarele] La celelalte personaje, la Sia și la Lina diferența este că Lina nu deține niciun sentiment asupra Siei, pe când Lenora o urăște pe Mika-Lé și îi este teamă de ea, fiindcă știe ce fel de soi este, o moștenește în ce privește sexualitatea insașiabilă și incontrollabilă. Lenora, totuși cu un sentiment matern față de familie, o trimite la o școală de corecție. Din păcate, Mika-Lé devine tot mai rebelă și singura cale de mijloc pentru a salva numele familiei este ca ea să plece definitive din casă. Pe când conflictul dintre Lina și Sia este atât dur, încât la final se ajunge la moartea Siei, cu chiar complicitatea mamei.

Așadar, în romanele autoarei noastre, conflictele sunt diversificate în orice formă și sub orice chip, de exemplu conflictul mamă-fică este asociat de un conflict între surori. Conflictul care apare cel mai des legat de cel al Lenorei cu Mika-Lé este cel dintre Elena și sora ei, în fond Mika-Lé o despărțise pe Elena de prințul Maxențiu și astfel le schimbă traiectoria în viață. Mika-Lé o ura pe sora ei din copilărie pentru că ea era catalogată cea frumoasă și mândră și astfel conflictul nu încetează nici după căsătoria Elenei cu Drăgănescu, Mika-Lé încercând să-l atragă și pe acesta în timpul șederii surorii ei în Elveția.

Toate personajele feminine în romanele Hortensiei Papadat-Bengescu au un drum sinuos de parcurs prin viață, iar conflictele lor sunt prezentate încă de la o vârstă fragedă până la maturitate, adesea acestea fiind dramatice, soldând cu boala fizică sau mentală, dusă până la deces.

Un alt conflict interesant de urmărit este acela dintre „buna” Lina și Lenora pentru doctorul Rim. Un conflict insesizabil ochiului între cele două, pentru că Lenora era o femeie frumoasă, senzuală pe care doctorul Rim o admira, iar pentru Lina, fiind soția acestuia nu era tocmai un prilej de bucurie să o știe prezentă cu ei în casă. Tot sub o formă de prietenie aparentă este și

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

conflictul dintre Ada și Elena. Ada, cu un statut social inferior, caută prietenia Elenei Drăgănescu pentru a urca pe scara ierarhică și să ocupe un loc sigur în această societate de rang înalt. Conflictul dintre cele două pare să se stingă, atunci când Ada îl invită pe Marcian la serata Elenei, Marcian fiind văr primar cu soțul ei.

Un alt conflict de rivalitate este reliefat din relația Lenorei cu verișoara sa Eliza. Între ele sunt diferențe majore de valori morale și sociale, care se vor ameliora datorită Lenorei, datorită sentimentului de vină și de remușcare pe care îl are față de soțul ei, fiindcă îi fusese infidelă.

„Egoismul, capriciul și feroarea ei pentru serviciile Elizei erau o explicație, dar neîndestulătoare. Mai lesne, aversiunea ei neîndoioasă, haină, către Doru, o făcea să caute a scăpa de el prin orice mijloc și găsisse în idea asta un agent de dizolvare definitive a căsniciei lor. Era desigur idea ei fiză; opera nouă la care lucre cu aceeași pornire lacomă care o caracteriza, cu aceeași forță impulsivă. Mijloacele, ca de obicei, erau sumare și arbitrare. Dar era mai ales, în acea patimă nouă, cine știe ce tainică și sașie meșteșugire a inconștientului.” [Bengescu, Fecioarele]

Analizând toată opera bengesciană, am realizat că personajul cu cele mai multe și tensionate conflicte o reprezintă pe Mika-Lé. Un pasaj din „Fecioarele despletite” ne dezvăluie misterul casei Hallipa. Mini avusese convingerea că Mika-Lé era pricina necazurilor de azi. Cum și ce fel nu-și închipuia, dar Mika-Lé nu înlătura ca Hallipa presupunerile de rău. Le susținea pe toate, fără precizie. Era punctul negru al vieții pacinice de acolo, limba de foc care ațâța mâniile mărunte pe locul domol! Era făptura pădureată care diferea total de loc, lucruri și oameni, cu chipul Acela ciudat de faun. Cornițele răufăcătoare puteau apare din vâlvoiul sălbatec și creț al negrilor, al părului ei care sta drept în sus. Ciudată perucă, mai înaltă decât fața mica pală, cu trăsături șterse, o față care ra numai pretextul de a adăposti la umbra stufului negru, prăfuit parcă, fără lustru, doi ochi ciudați prin fixitate și prin lipsa de expresie, dar galbeni, de un galben mat ca chihlimbarul vechi, care surprindeau.” [Bengescu, Fecioarele]

La un alt personaj feminin, Aneta Pascu din „Rădăcini”, găsim o atitudine de dușmănie față de celelalte personaje care au darul binefacerii, cum ar fi moșica Mari sau Nory Baldovin, amândouă îi oferiseră găzduire în casele lor. Cu atât mai mult, ea este în conflict cu toată familia, și cu oricine care nu îi acorda o minimă atenție. O femeie complexată, mereu agitată: „are o voință extraordinară, dar mijloace minime”, așa este caracterizată, fiindcă nu atingea nicio performanță din punct de vedere intelectual. Pe de o parte voința o ajută în conflictele pe care le are cu membrii familiei, iar pe de altă parte cu intelectul slab, ajunge să creadă că moșica Mari, care îi oferă hrană și găzduire, îi este rivală la dragostea lui Lică.

Conflictul dintre generații este și el prezent în „Rădăcini”, un conflict între femei cu mentalități și valori culturale diferite. Un conflict Nory și Mado, guvernanta elvețiană a surorii ei vitrege, Dia. Acest conflict între cele două se desfășoară ca o luptă inegală între o ființă căreia moartea i-a adăugat un plus de credibilitate și una rămasă în viață, dar care nu a realizat încă nimic remarcabil. Paradoxal, Nory ajunge obsedată de Mado: „Mado nu ieșea lui Nory din minte; „nu o putea înlătura din umbra Diei”. Absenta Mado devine atât de importantă ca personaj, astfel tot destinul Norei se modifică atunci când aceasta acceptă superioritatea guvernantei, mai ales

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

în ce o privește pe Dia, când s-a hotărât ca Dia nu are ce căuta la București, că spațiul cel mai bun pentru a trăi așa cum a învățat-o Mado este cel elvațian, aici ea este o „străină”.

Într-un final, în ceea ce o privește pe Nory Baldovin, feminista care are conflicte cu mama ei, cu boierul Baldovin, cu Mado, cu bărbății dispar în urma schimbării de mentalitate, de „occidentalizare”, o modificare esențială în roman, după cum afirmă Andrei Bodi, afirmație susținută de pasajul de la sfârșit, unde se prevede un nou început pentru Nory, sub zodia lui Mado: „Smulse prima foiță a calendarului celui nou. Citi: 1 ianuarie 1929. « Fais ce que dois! » ar fi zis Mado... Cine era Mado? O absență mereu prezentă...”. [Bengescu, Rădăcini]⁷

În ultima instanță ar mai fi de discutat conflictul femeii în raport cu tradițiile și convențiile sociale. Cum am mai spus, aici clar ne dăm seama că este vorba de Nory Baldovin. Personajul are un drum lung de parcurs, un conflict ce apare încă de la începutul romanului „Fecioarele despletite”, începutul ciclului Hallipa, și durează până la final de ciclu, în romanul „Rădăcini”. Vorbim despre conflictul eroinei cu propria identitate socio-culturală. Cum am mai analizat, în primul roman ea și Mini, prietena ei se consideră citadine, iar mediul rural nici nu există în gândirea lor. Dar, cum toate au un început, trebuie să fie și un sfârșit. La Nory conflictul legat de statutul social dispare în romanul „Rădăcini”, unde ea recuperează moșia Gârla, a boierului Baldovin și se interesează cum ar putea aceasta să devină o afacere profitabilă.

Tot din acest punct de vedere, Elena Drăgănescu este de admirat că va renunța la o căsnicie de conveniență, confortabilă din punct de vedere financiar, urmându-l pe cel adorat și iubit. Autoarea noastră o descrie altfel din perspectiva moralității, îi apreciază curajul, mai ales că toate personajele sunt creionate în funcție de statut și cât de important era acesta pentru ele. Mai mult de atât, este un model, reușește să aplaneze conflictele dintre ea și părinți în „Fecioarele despletite”. Este un personaj discret care poate salva aparențele încă dinainte de căsătorie: În interior, undeva, se deschiseră uși și apăruseră mai grăbit decât îi erau de obicei pasul și portul Elena, fiica cea mare a casei, scuzându-se și de la primul cuvânt spunând Linei că Lenora este bolnavă, că s-a supărat mult și că Doru –obicinuia să cheme pe nume pe părinți– că Doru lipsește cu afaceri. Toate spuse cu un mister, de discreție silită, cu o turburare neobicinuită acestei fete, în adevăr deosebită prin linia calmă a feței și a trupului, sufletului și a cugetării.”. [Bengescu, Fecioarele] Considerată de toată lumea o femeie cumpătată și discretă: Model de răbdare, de cuminenie, de toate virtuțile mijlocii, necesare unei fete crescute lângă o mama, aceea frumoasă Lenora, al cărei amor conjugal, pasionat, egoist, zgomotos și capricios, făcea situația copiilor foarte anevoioasă și pe a Elenei, cea mai mare dintre ei, cu deosebire.”. [Bengescu, Fecioarele]

Eleonora Baldovin este și personajul care acceptă, după un proces spre maturizare, că ea este făcută din dragostea a doi oameni ce nu se puteau căsători din cauza prejudecăților, acest fapt prezent în romanul „Rădăcini”, și tot aici o va aprecia și pe mama ei, pe Cornelia pentru curajul de a înfrunța neînțelegerea din partea celorlalți, cu atât mai mult să realizeze că teribilismul ei feminist era ridicol, acceptând situația ei de copil născut din dragoste, dar în afara

⁷Andrei Bodi, *Literatura română în perioada interbelică*, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2005, p. 15.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

căsătoriei. Cu terminarea conflictului, personajul feminin capătă echilibru și armonie în relația cu ceilalți.

Romanele ciclului Hallipa ne oferă pe de o parte conflicte ale personajelor feminine cu propria lor identitate sau în relație cu ceilalți, iar pe de altă parte „drama intimă a unei clase suprapuse, cu pretenții de noblețe. Aici vorbim despre marea burghezie, posesoare de latifundii, pe care dezvoștarea vertiginioasă a ritmului economic de după primul război mondial o împinge către oraș. Ruina gospodăriei moșiei lui Hallipa are loc concomitent cu dezmembrarea familială.”⁸

Ca formă de comunicare în relația cu ceilalți, dar și de păstrare a unei etichete sociale este corespondența. Elena Drăgănescu, cu o educație aleasă, este cea care reușește să tempereze conflicte prin câteva rânduri. Cu toate că la un moment dat corespondența pe care o are cu soțul ei, după plecarea în Elveția devine o sursă de conflict dintre cei doi, fiindcă scrisorile pline de afecțiune și de atenție sunt înlocuite cu telegrame, doar informații concise.

Conflictul femeii moderne cu tradițiile și convențiile sociale care nu se potrivesc propriei concepții despre o existență adevărată o găsim la personajele feminine din romanele ciclului Hallipa, mai ales la Nory Baldovin.⁹

BIBLIOGRAPHY:

Ciobanu, Valeriu, Hortensia Papadat-Bengescu, Editura pentru literatură, București, 1965.

Ciopraga, Constantin, Hortensia Papadat-Bengescu, Editura Cartea Românească, București 1973.

Cristescu, Maria- Luiza, Hortensia Papadat-Bengescu- portret de romancier, colecția Contemporanul nostru, Editura Albatros, București, 1976.

Crohmălniceanu, Ov.S., Literatura română între cele două războaie mondiale, vol. I, Editura Minerva, București, 1972

Holban, Ioan, Hortensia Papadat-Bengescu, , Editura Albatros, București, 1985.

Lovinescu, Eugen, Hortensia Papadat-Bengescu, în „Critice”, vol. VII, Editura Ancora, București, 1929.

⁸Viola Vancea, *Hortensia Papadat-Bengescu. Universul citadin, repere și interpretări*, Editura Eminescu, București, 1980, p. 47.

⁹ „Problema psihologică și social principal este pentru personajele primelor două romane din ciclul Hallipa aceea de a masca cât mai bine fondul de elementare porniri: de a-l pune la adăpostul convențiilor. E o lume care încearcă să dea despre ea însăși o anumită impresie, să-și fixeze, ca pe o mască, o anumită imagine standard, să-și disimuleze propriul trecut: căci în casele fiecăruia din acești burghezi bogați, cu fumuri aristocratice, născuți de obicei în a doua generație, continua uneori să trăiască, bine ascunși de ochii lumii, îmbătrâniți în uitare, ca niște mobile demodate, dar care nu pot fi zvârlite în stradă, cei dintâi din neam, pionerii îmbogățirii spectaculoase, câte o Țață Gramatula, mama lui Doru Hallipa, nonagenară activă și respectată, deși invizibilă.”

Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, vol. II, Editura Minerva, București, 1981, p. 42.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Lovinescu, Eugen, Hortensia Papadat-Bengescu, în „Istoria literaturii române contemporane”, vol. IV, Editura Ancora, București, 1927.

Mihăilescu, Florin, Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu, Editura Minerva, București, 1975.

Mincu, Marin, Romanul Hortensiei Papadat-Bengescu, în vol. Critice II, Editura Cartea românească, București, 1971.

Mușina, Tania, Ipostaze ale feminității în romanele Virginiei Woolf și ale Hortensiei Papadat-Bengescu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2013.

Papadat-Bengescu, Hortensia, Concert din muzică de Bach, Editura Minerva, București, 1982.

Petrescu, Camil, Mărturii pentru marea europeană, în „Tiparnița literară”, II, 1930, nr. 2-3.

Protopopescu, Alexandru, Hortensia Papadat-Bengescu - Înjosirea romanului, în vol. „Romanul mitologic românesc”, Editura Eminescu, București, 1978.

Vianu, Tudor, Hortensia Papadat-Bengescu, în vol. „Arta prozatorilor români”, II, Editura pentru literatură, București, 1966.

Zaciu, Mircea, Hortensia Papadat-Bengescu, în vol. Masca geniului, Editura pentru literatură, București, 1966.